

KONINKLIJKE SCHOUWBURG VAN OOSTENDE
THEATRE ROYAL D'OSTENDE

DONDERDAG 23 AUGUSTUS 1951
JEUDI AOUT

CONCERT DE CONCERTOS

Soliste :

ISAAC STERN

Violoniste

Orchestre symphonique sous la direction de
RENAAT VAN ZUNDERT

PROGRAMME

1. Concerto en a moll J. S. Bach
pour violon et orchestre (1685-1750)
a) Allegro ma non troppo
b) Andante
c) Allegro assai
2. Concerto en G dur W. A. Mozart
pour violon et orchestre (1756-1791)
a) Allegro
b) Adagio
c) Rondo

Entr'acte

3. Concerto en D dur J. Brahms
pour violon et orchestre (1833-1897)
a) Allegro non troppo
b) Adagio
c) Allegro giocoso, ma non troppo vivace

Het Adagio is een der wonderlijkste creaties van Mozart's genie. Van begin tot einde berust het op eenzelfde zang, eerst uitgevoerd door het orkest, waar twee fluiten, de hobo's vervangend, begeleid worden in sourdine, door de violen. De indruk is van een hoogstaande en wonderlijk tragische kracht.

Het Rondo (finale) is rijk in verscheidenheid en rijk aan originele verrassende en speelse invallen. Bijzondere charme en gratie krijgt de finale evenwel door de inlassing van folkloristische elementen, herinneringen aan een volkslied en volksdans. Zo verschijnt er ook eensklaps een Andante met thema, begeleid door een tokkelend pizzicato en alvorens het rondo-thema weer te hernemen, volgt daarop een volksliedachtig allegretto, vanwaar de benaming pot-pourri. De vioolpartij is in de uiterste delen virtuoos geschreven; dit virtueuze dringt zich echter nergens op de voorgrond.

VIOOLCONCERTO IN D DUR

J. BRAHMS

De jarenlange en diepe genegenheid die Brahms koesterde voor de wereldberoemde violist, Joseph Joachim, was de reden om dewelke Brahms in 1877 begon met het componeren van dit concerto. Gedurende twee jaar heeft hij onverdroten hieraan gearbeid, en liet zich bij de techniek der viool helpen door Joachim. Het ganse werk kenschetst zich dan ook bijzonder door de virtuositeit die van de solist wordt gevergd en de grote zorg die besteed werd om zijn partij op de voorgrond te brengen.

In de Pastorale wordt de diepzinnige hoofdedachte dadelijk door de snaren aangevat om daarna door de hobo's te worden overgenomen. Opnieuw wisselen zich de rustige Pastorale-episoden met de kloek-gerhythmeerde maten, door de snaren aangegeven, tot de solo-partij in een machtige aanloop en na een prachtig voorspel, het hoofdthema uitwerkt.

In het Adagio, vat de hobo het hoofdthema weer op en schijnt door zijn poëtisch spel de solo-partij te willen doen vergeten. Het is echter slechts de voorbereiding om de solist in een ingekeerde en dromerige meditatie de uitdrukking te laten leggen en de onrust en onbevredigde wensen die de kunstenaar bezielen, maar die aan de solist de hoogste instrumentale eisen stelt.

Het Rondo, opgevat in het Hongaars danskarakter, voert ons naar het geboorteland van Joachim. De solo-viool domineert het orkest. Het slotstuk of Coda, is een der mooiste stukken van Brahms, die ons, ondanks een opvoeren van het tempo door de triolen en de vermeerdering van de waarde van de noten, aan het werk een einde bezorgt dat zonder stoornis het indrukwekkende bereikt.

EERSTE VIOOLCONCERTO IN A MOLL

J. S. BACH

Johan Sebastian Bach, die alles, alles geweest is wat men in zijn tijd op muziekgebied zijn kon, was niet alleen orgelist en clavecinist; hij was ook violist. Hij was daarmee zelfs begonnen: hij had zich, toen hij uit het college van Lüneburg kwam, in het orkest van Weimar doen aannemen. Men mag zich dan ook niet verbazen over het hoge technische belang dat hij aan zijn werken voor viool gegeven heeft en vooral niet over hun polyfonisch karakter. Die werken dagtekenen van het tijdperk van Göthen, toen de Prins Leopold van Anhalt-Göthen aan Bach enige van de aangenaamste jaren van zijn loopbaan bezorgde. Zo werd hij er, rond het jaar 1720, toe gebracht zijn sonaten en concerto's voor viool te schrijven. Hij had slechts een klein orkest aan zijn beschikking; die concerten zijn dus symphonische stukken, waarin één of meer violen een solopartij vervullen; het zijn kamerorkest composities. In deze composities treft vooral de rijkdom van klank en de stoutheid van vinding. Zij zijn als openbaringen van al de hulpmiddelen en schoonheden van de viool. Bach is tot de uiterste grens van het mogelijke gegaan.

Wat dit concerto in a kl. t. op eigenaardige wijze onderscheidt, is het feit dat Bach in het eerste en in het laatste deel, twee van zijn oude clavecimbaalstukken heeft overgenomen en ontwikkeld en in het Adagio het thema van een orgelconcert aanwendt.

Het eerste deel (Allegro), toont duidelijk Bach's bedoeling aan: niet het rivaliseren van solo en orkest, maar in een volkomen krachtvol themaplastiek samengebondeld zijn, met melodieuze afwisseling van beide stemmen viool en orkest, die beurtelings als solo optreden, doch een prachtig onafscheidbaar geheel vormen. Het tweede deel (Andante) is zeer karakteristiek, het basmotief geeft de viool gelegenheid zich als een siervolle zwevende melodie te ontplooiën. In het laatste deel (Allegro Assai), heeft het orkest een meer begeleidende rol; er volgt nochtans een oude Italiaanse Gigue, een gestyleerde levensvolle dans met aanhoudend lopende achtste notenbewegingen.

DERDE VIOOLCONCERTO IN G DUR

W. A. MOZART

Dit concerto behoort tot de voornaamste concerto's voor viool die Mozart ons nagelaten heeft. Hij was 19 jaar oud, toen hij deze heerlijke compositie schreef. Hoewel geschreven onder de invloed van de Franse en Italiaanse vioolscholen, kenmerkt dit oeuvre steeds de geniale vindingrijke meester, die zich losmaakt van de Italiaanse en Franse invloeden en reeds op eigenaardige wijze aan iedere orkeststem een zeer karakteristieke rol toekent.

Het eerste deel, Allegro, begint met een prelude van het orkest; twee grote onderwerpen zijn er afwisselend voorgesteld, het eerste door het ganse orkest, het tweede door de blazers, begeleid door de violen; naderhand volgen de violen en de bassen in imitatie, de melodische lijn van het tweede onderwerp, belendend op een originele ritornel, beheerst door het rythme der eerste violen met een zenuwachtig doorlopende begeleiding der tweede violen. Een overgang uitgevoerd door de hobo's en hoornen, leiden de solo in.

PREMIER CONCERTO POUR VIOLON, en A MOLL

J. S. BACH

Jean Sébastien Bach, qui a pratiqué toutes les formes musicales, était non seulement organiste et claveciniste, mais également violoniste. Il commença même par l'étude du violon. On ne peut donc s'étonner sur l'importance technique des œuvres pour violon, composées par Bach. Ces œuvres datent de la période de Göttingen, quand le Prince Leopold von Anhalt-Göttingen, procura à Bach quelques années, qui furent les plus belles de sa carrière. C'est ainsi qu'il créa, vers 1720, ses sonates et concertos pour violon. Du fait qu'il n'avait qu'un petit orchestre à sa disposition, ses œuvres sont plutôt des morceaux symphoniques, où un ou plusieurs violons jouent la partie du solo. Bach est allé ici jusqu'à l'extrême limite des possibilités.

Ce qui caractérise ce concerto, c'est que Bach y a repris dans le premier et le dernier mouvement, deux thèmes d'œuvres pour le clavecin, et dans l'Adagio, le thème d'un concerto pour orgues.

Dans le premier mouvement (Allegro), le but de Bach n'est pas de faire rivaliser la partie solo avec la partie orchestre, mais bien d'arriver par leur ensemble, à un résultat merveilleux où l'un et l'autre occupent une place prépondérante, formant néanmoins un ensemble inséparable.

Le deuxième mouvement (Andante) est très caractéristique, où occasion est donnée au violon de se déployer en une mélodie touchante.

Dans le dernier mouvement (Allegro Assai), l'orchestre accomplit un rôle plutôt accompagnateur. Ce mouvement contient une ancienne gigue italienne.

TROISIEME CONCERTO POUR VIOLON, en G DUR

W. A. MOZART

Ce concerto est un des plus beaux de Mozart. Il fut composé à Salzbourg en Septembre 1775 ; le musicien avait alors 19 ans. Mozart y supplée à la rigueur formelle par une admirable qualité mélodique. L'Adagio montre, à cet égard, le parti que Mozart peut tirer de l'exposition et du rappel d'un thème unique ; on l'a comparé très justement à un arioso dramatique. Le rondeau (terme que Mozart orthographie à la française) répond au caractère du pot-pourri français, par l'abondance comme par le contraste des intermèdes. On notera, dit encore M. de Saint-Fox, le rôle actif des deux hautbois et des deux cors.

CONCERTO EN D DUR POUR VIOLON

J. BRAHMS

On sait à quel point Brahms était pénétré d'esprit classique et combien était élevée sa conception de son art. Peu enclin à sacrifier au mirage de la virtuosité proprement dite, il ne pouvait néanmoins renier une forme d'art illustrée par les maîtres. C'est ainsi qu'il fut amené à composer des concertos, e.a. celui pour violon, écrit à l'intention de son ami, Joseph Joachim, qui contribua à faire prendre à l'œuvre sa forme définitive.

Ce concerto date de 1878 et reçut sa première exécution le 1er. janvier 1879 au « Gewandhaus » de Leipzig, sous la direction du compositeur. L'accueil fut, au début, assez réservé ; ce n'est que bien plus tard que les plus grands violonistes se sont mesurés avec lui et que ce concerto a pris place à côté de ceux de Beethoven et de Mendelssohn, au sommet de la littérature du violon.